

Αναπτυξιακή Ψυχολογία

Διάλεξη 5: Η ανάπτυξη της ηθικότητας και της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς

Θέματα Διάλεξης

- Οι κανόνες συμπεριφοράς
- Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες
 - Η θεωρία του Piaget για την ανάπτυξη της ηθικότητας
 - Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων – Η θεωρία του Kohlberg
 - Λογικός συλλογισμός για τους κανόνες δικαίου
 - Συλλογισμός για τις κοινωνικές συμβάσεις
 - Σχέση ηθικού συλλογισμού και ηθικής συμπεριφοράς
- Διαφορές φύλου στην ηθική σκέψη
- Πολιτισμικές και ιστορικές διαφορές στην ηθική σκέψη
- Η ανάπτυξη της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς

Οι κανόνες συμπεριφοράς

■ Ηθικοί κανόνες

- Υποχρεωτικές κοινωνικές ρυθμίσεις βασισμένες στις αρχές της δικαιοσύνης και της ευημερίας
 - Παραβάσεις, π.χ. απαγόρευση να σκοτώσει κανείς
 - Θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης

■ Κοινωνικές συμβάσεις

- Κανόνες που είναι συγκεκριμένοι για μία συγκεκριμένη κοινωνία
 - Πχ. πως ασκείται η εξουσία και πως αναγνωρίζεται

■ Ομαδικοί κανόνες

- Κανόνες που εφαρμόζονται σε συγκεκριμένες ομάδες όπως ομάδες συνομηλίκων ή επαγγελματικές ομάδες

■ Προσωπικοί κανόνες

- Κανόνες που δημιουργούν τα άτομα για να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά τους

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Η θεωρία του Piaget για την ανάπτυξη της ηθικότητας (1)

- Σταδιακή ανάπτυξη από το στάδιο της ετερόνομης ηθικής στο στάδιο της αυτόνομης ηθικής
- Η ανάπτυξη της ηθικής σκέψης είναι αποτέλεσμα της σταδιακής μείωσης του εγωκεντρισμού στη σκέψη του παιδιού

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Η θεωρία του Piaget για την ανάπτυξη
της ηθικότητας (2)

Στάδια ανάπτυξης της ηθικότητας κατά τον Piaget

1. Ηθικός ρεαλισμός (3 – 7 ετών περ.)

Οι ηθικές κρίσεις των παιδιών αντανακλούν εξ'
ολοκλήρου τι επιτρέπεται από τους ενήλικες

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Η θεωρία του Piaget για την ανάπτυξη της
ηθικότητας (3)

Στάδια ανάπτυξης της ηθικότητας κατά τον
Piaget

2. Ισότητα (8- 11 ετών περ.)

Ηθικά ορθές είναι οι πράξεις που
συνεπάγονται την πιο δίκαιη και ίση
μεταχείριση για όλους τους συμμετέχοντες
σε μία κατάσταση

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Η θεωρία του Piaget για την ανάπτυξη της ηθικότητας (4)

Στάδια ανάπτυξης της ηθικότητας κατά τον Piaget

3. Δικαιοσύνη (11 ετών +)

Κατανόηση ότι δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι τις ίδιες ανάγκες

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (1)

<i>Επίπεδο και στάδιο</i>	<i>Τι είναι σωστό</i>	<i>Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό</i>	<i>Κοινωνική προοπτική</i>
---------------------------	-----------------------	---	----------------------------

ΕΠΙΠΕΔΟ Ι: ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟ

Στάδιο 1: Ετερόνομη ηθική	<ul style="list-style-type: none">• Συμμόρφωση προς τους κανόνες, η οποία στηρίζεται σε τιμωρία.• Υπακοή για το δικό του το καλό.• Αποφυγή φυσικής βλάβης σε ανθρώπους και στα υπάρχοντά τους.	<ul style="list-style-type: none">• Για να αποφύγει την τιμωρία.• Γιατί τα πρόσωπα εξουσίας έχουν μεγαλύτερη δύναμη.	Εγωκεντρική άποψη: Δε λαμβάνει υπόψη του τα συμφέροντα των άλλων ούτε αναγνωρίζει ότι διαφέρουν από τα δικά του· δε συσχετίζει δύο απόψεις. Οι πράξεις γίνονται αντιληπτές με φυσικούς όρους και όχι με βάση τα ψυχολογικά συμφέροντα των άλλων. Σύγχυση της δικής του προοπτικής με εκείνη της εξουσίας.
-------------------------------------	--	---	--

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (2)

Επίπεδο και στάδιο	Τι είναι σωστό	Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό	Κοινωνική προοπτική
ΕΠΙΠΕΔΟ Ι: ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟ			
Στάδιο 2: Συντελεστική ηθική	<ul style="list-style-type: none"> • Ακολουθεί τους κανόνες μόνο όταν είναι προς άμεσο συμφέρον του. • Ενεργεί εξυπηρετώντας ίδια συμφέροντα και ανάγκες αφήνοντας τους άλλους να κάνουν το ίδιο. • Βλέπει τη δικαιοσύνη ως συναλλαγή με ίσους όρους. 	<ul style="list-style-type: none"> • Για να εξυπηρετεί τις ανάγκες του ή τα συμφέροντά του σε έναν κόσμο που οι άλλοι έχουν τα δικά τους συμφέροντα. 	Συγκεκριμένη ατομιστική προοπτική: Έχει επίγνωση ότι όλοι οι άνθρωποι πρέπει να φροντίσουν τα δικά τους συμφέροντα και ότι αυτά τα συμφέροντα συγκρούονται, επομένως το σωστό είναι σχετικό.

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (3)

<i>Επίπεδο και στάδιο</i>	<i>Τι είναι σωστό</i>	<i>Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό</i>	<i>Κοινωνική προοπτική</i>
ΕΠΙΠΕΔΟ II: ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ			
Στάδιο 3: Ηθική του καλού παιδιού	<ul style="list-style-type: none">•Ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των κοντινών του ανθρώπων.•Έχει καλά κίνητρα και νοιάζεται για τους άλλους.•Κρατάει αμοιβαίες σχέσεις με μέσα όπως η εμπιστοσύνη, η αφοσίωση, ο σεβα-σμός και η ευγνωμο-σύνη.	<ul style="list-style-type: none">•Ανάγκη να είναι καλός άνθρωπος στα δικά του μάτια και στα μάτια των άλλων.•Φροντίδα για τους άλλους.•Πίστη στο χρυσό κανόνα.•Επιθυμία να τηρεί τους κανόνες και τις αρχές που στηρίζουν τη στερεότυπη καλή συμπεριφορά.	Προοπτική ενός ατόμου στις σχέσεις με άλλα άτομα: Έχει επίγνωση κοινών συναισθημάτων, συμφωνιών και προσδοκιών. Ικανότητα να συσχετίζει απόψεις μέσω του χρυσού κανόνα.

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (4)

<i>Επίπεδο και στάδιο</i>	<i>Τι είναι σωστό</i>	<i>Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό</i>	<i>Κοινωνική προοπτική</i>
ΕΠΙΠΕΔΟ II: ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ			
Στάδιο 4: Ηθική του νόμου και της τάξης	<ul style="list-style-type: none">• Εκπληρώνει τις υποχρεώσεις για τις οποίες έχει συμφωνήσει.• Υπακούει τους νόμους εκτός από ακραίες περιπτώσεις όπου έρχονται σε σύγκρουση με άλλα σταθερά κοινωνικά καθήκοντα.• Συμβάλλει στην κοινωνία, στην ομάδα ή στο θεσμό.	<ul style="list-style-type: none">• Διατήρηση του θεσμού στο σύνολό του.• Τι θα συνέβαινε «Αν όλοι το έκαναν;»• Η επιταγή της συνείδησης να ανταποκρίνεται στις καθορισμένες υποχρεώσεις του (που συγχέεται εύκολα με την πίστη στους κανόνες και στην εξουσία, του σταδίου 3).	Προοπτική ενός ατόμου σε σχέση με την κοινωνική ομάδα: λαμβάνει υπόψη του την άποψη του συστήματος που ορίζει τους ρόλους και τους κανονισμούς.

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (5)

<i>Επίπεδο και στάδιο</i>	<i>Τι είναι σωστό</i>	<i>Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό</i>	<i>Κοινωνική προοπτική</i>
ΕΠΙΠΕΔΟ ΙΙΙ: ΜΕΤΑΣΥΜΒΑΤΙΚΟ Ή ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΡΧΩΝ			
Στάδιο 5: Ηθική του κοινωνικού συμβολαίου	<ul style="list-style-type: none">• Έχει επίγνωση ότι οι άνθρωποι έχουν πολλές αξίες και απόψεις, οι περισσότερες από τις οποίες είναι σχετικές με την ομάδα που τις τηρεί.• Ακολουθεί τους σχετικούς κανόνες χάριν αμεροληψίας, γιατί αποτελούν το κοινωνικό συμβόλαιο.• Μη σχετικές αξίες και δικαιώματα, όπως η ζωή και η ελευθερία πρέπει να ακολουθούνται σε κάθε κοινωνία, ανεξάρτητα από τη γνώμη της πλειοψηφίας.	<ul style="list-style-type: none">•Μια αίσθηση υποχρέωσης προς το νόμο λόγω του κοινωνικού συμβολαίου, του να φτιάχνει και να υπακούει σε νόμους για την ευημερία και την προστασία των δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων.•Μια αίσθηση της συμβατικής δέσμευσης την οποία συνάπτει κανείς με ελεύθερη βούληση, προς οικογένεια, φίλια, εμπιστοσύνη και υποχρεώσεις εργασίας.•Απασχολεί ότι οι νόμοι και τα καθήκοντα βασίζονται στον ορθολογικό υπολογισμό της γενικής ωφέλειας «το μεγαλύτερο καλό για τους περισσότερους».	Προοπτική πριν από την ύπαρξη της κοινωνίας: Προοπτική ενός λογικού ατόμου που έχει επίγνωση των αξιών και των δικαιωμάτων πριν από τους κοινωνικούς δεσμούς και συμβόλαια. Απαρτιώνει τις προοπτικές με επίσημους μηχανισμούς συμφωνίας, συμβολαίου, αντικειμενικής αμεροληψίας και δέουσας διαδικασίας. Εξετάζει ηθικές και νομικές απόψεις. Αναγνωρίζει ότι καμιά φορά συγκρούονται και δυσκολεύεται να τις συνενώσει.

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τις παραβάσεις των κανόνων

Η θεωρία του Kohlberg (6)

Επίπεδο και στάδιο	Τι είναι σωστό	Λόγοι για να κάνει κανείς το σωστό	Κοινωνική προοπτική
ΕΠΙΠΕΔΟ ΙΙΙ: ΜΕΤΑΣΥΜΒΑΤΙΚΟ Ή ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΡΧΩΝ			
Στάδιο 6: Οικουμενικές ηθικές αρχές	<ul style="list-style-type: none">• Ακολουθεί ηθικές αρχές που έχει επιλέξει ο ίδιος γιατί είναι οικουμενικές αρχές της δικαιοσύνης: ισότητα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σεβασμός της αξιοπρέπειας των ανθρώπινων όντων και των ατόμων.• Κρίνει νόμους και κοινωνικές διευθετήσεις στο βαθμό που βασίζονται στις αρχές αυτές.• Όταν οι νόμοι παραβιάζουν τις αρχές, ενεργεί σύμφωνα με τις αρχές.	<ul style="list-style-type: none">• Πίστη στην αξία των οικουμενικών ηθικών αρχών.• Αίσθηση προσωπικής δέσμευσης στις αρχές αυτές.	Προοπτική μιας ηθικής άποψης από την οποία προέρχονται οι κοινωνικές διευθετήσεις: Η προοπτική είναι ότι κάθε λογικό άτομο αναγνωρίζει τη φύση της ηθικής ή το γεγονός ότι τα άτομα είναι οι ίδιοι σκοποί και πρέπει να τους συμπεριφέρεται κανείς ως τέτοιους.

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τους κανόνες δικαίου (1)

Επίπεδα συλλογισμών σχετικά με τη θετική δικαιοσύνη

Επίπεδο 0-A (μέχρι 4 ετών)

- Οι λόγοι επιβεβαιώνουν τις επιθυμίες (πρέπει να το πάρω γιατί το θέλω)

Επίπεδο 0-B (4-5)

- Οι επιλογές αντανακλούν επιθυμίες και εξυπηρετούν το προσωπικό συμφέρον με βάση παρατηρήσιμα χαρακτηριστικά (να πάρουν πιο πολλά τα αγόρια)

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Λογικός συλλογισμός για τους κανόνες δικαίου (2)

Επίπεδα συλλογισμών σχετικά με τη θετική δικαιοσύνη

Επίπεδο 1-A (5-7 ετών)

Ιδέες αυστηρής ισότητας (πχ όλοι πρέπει να πάρουν τα ίδια)

Επίπεδο 1-B (6-9 ετών)

Ιδέες για αμοιβαιότητα στις πράξεις (μου αξίζει...)

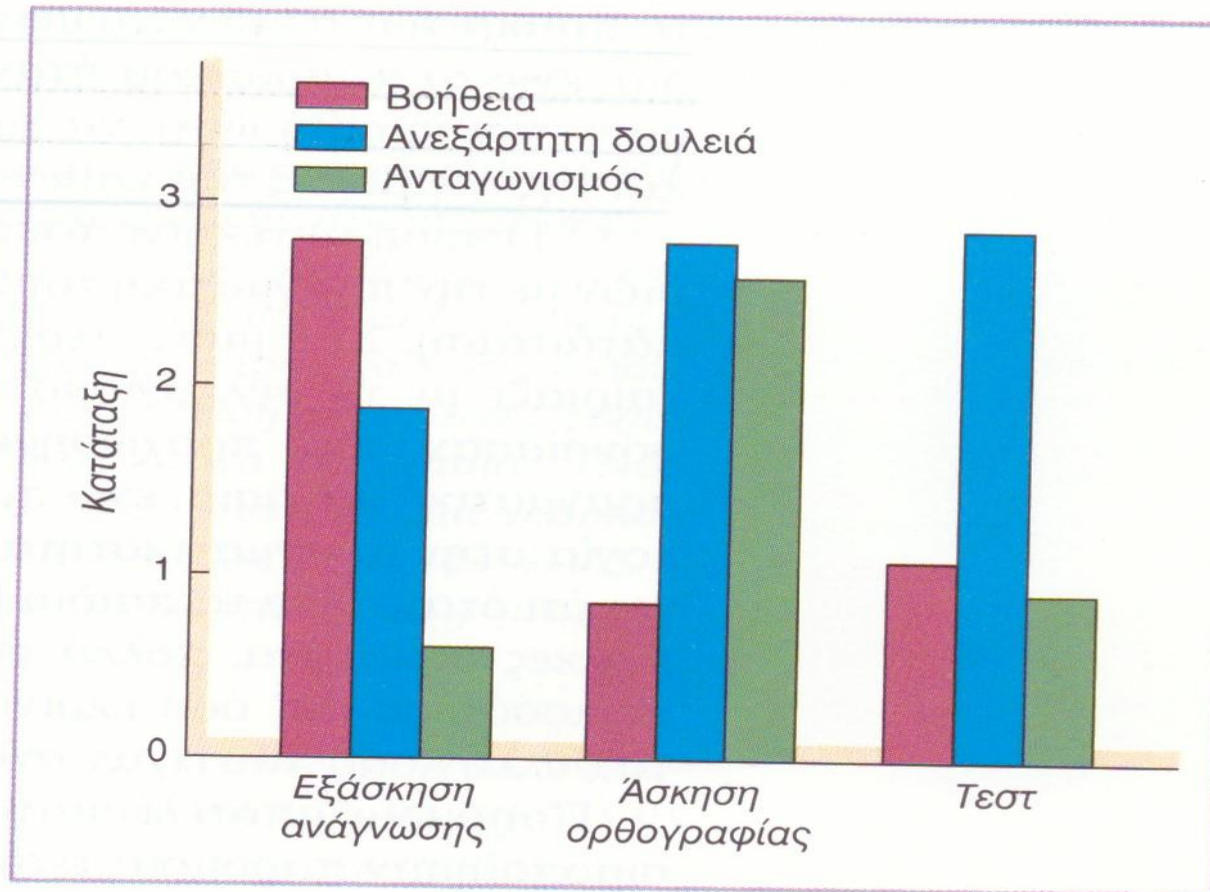
Επίπεδο 2-A (8-10 ετών)

Οι επιλογές είναι απόπειρες συμβιβασμού ανταγωνιστικών πεποιθήσεων)

Επίπεδο 2-B (10 ετών +)

Οι απόψεις για ισότητα και δικαιοσύνη λαμβάνουν υπόψη τα αιτήματα περισσότερων ατόμων και τις απαιτήσεις της συγκεκριμένης κατάστασης

Οι κρίσεις των παιδιών για τη δικαιοσύνη εξαρτώνται από το πλαίσιο των πράξεων οι οποίες κρίνονται

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Συλλογισμός για τις κοινωνικές συμβάσεις

Επίπεδα συλλογισμών σχετικά με τις κοινωνικές συμβάσεις

1ο Επίπεδο (έως 7 ετών περίπου)

Οι συμβάσεις αντικατοπτρίζουν μία φυσική τάξη πραγμάτων.

2ο Επίπεδο (από 8 ετών περίπου)

Συνειδητοποίηση ότι οι κοινωνικές συμβάσεις μπορεί να είναι παραπλανητικές

3ο επίπεδο (εφηβεία)

Οι κοινωνικές συμβάσεις αν και αυθαίρετες εξυπηρετούν κάποιο ρόλο

Η σκέψη για τους ηθικούς κανόνες

Σχέση ηθικού συλλογισμού και ηθικής συμπεριφοράς

Σε σχετικά πειράματα με παιδιά εμφανίζεται απόσταση ανάμεσα στον ηθικό συλλογισμό και στην ηθική πράξη.

Διαφορές φύλου στην ηθική σκέψη

- Έχει υποστηριχθεί (Gilligan) ότι η ηθική σκέψη των γυναικών διαφέρει ποιοτικά από αυτή των ανδρών
- Είναι προσανατολισμένη στις διαπροσωπικές σχέσεις και στη φροντίδα των άλλων ενώ των ανδρών εστιάζεται περισσότερο στα ατομικά δικαιώματα

Πολιτισμικές και ιστορικές διαφορές στην ηθική σκέψη

- Οι διαφορές στην ηθική σκέψη που παρατηρούνται μεταξύ πολιτισμών δεν πρέπει να θεωρούνται ως ένδειξη ότι κάποιοι πολιτισμοί είναι περισσότερο «προηγμένοι ηθικά»
- Οι πολιτισμοί πρέπει να θεωρούνται μοναδικοί σχηματισμοί πεποιθήσεων και θεσμών που βοηθούν την κοινωνική ομάδα να προσαρμοστεί στις εκάστοτε συνθήκες

Η ανάπτυξη της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς (1)

- Προ-κοινωνικές συμπεριφορές (prosocial behavior)
 - Συμπεριφορές όπως η ενσυναίσθηση, το μοίρασμα, η βοήθεια και η συνεργασία, που ευεργετούν την ομάδα χωρίς άμεση ανταμοιβή για τον ευεργέτη
- Ενσυναίσθηση
 - Η συμμετοχή στη συναισθηματική εμπειρία ενός άλλου

Η ανάπτυξη της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς (2)

Τα στάδια της ενσυναίσθησης

- 1ο Στάδιο (1ο έτος)
 - Μεταδοτικό κλάμα- Κλάμα συμπάθειας
- 2ο Στάδιο (2ο έτος)
 - Ικανότητα κατανόησης ότι ο άλλος είναι στενοχωρημένος
 - Ακατάλληλες προσπάθειες για βοήθεια

Η ανάπτυξη της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς (3)

Τα στάδια της ενσυναίσθησης

■ 3ο Στάδιο (Νηπιακή ηλικία)

- Χρήση γλώσσας για κατανόηση και έκφραση ενσυναίσθησης

4ο Στάδιο (μεταξύ 6 & 9 ετών)

- Ενδιαφέρον για τις γενικότερες συνθήκες (πχ φτώχεια, καταπίεση)
- Ενσυναίσθηση για ομάδες ανθρώπων

Η ανάπτυξη της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς (3)

Μέθοδοι για την προώθηση της προ-κοινωνικής συμπεριφοράς

- Σαφής δημιουργία μοντέλου
 - Οι ενήλικες συμπεριφέρονται με τρόπους τους οποίους θα επιθυμούσαν να μιμηθούν τα παιδιά τους
- Παρακίνηση
 - Χρήση λογικών εξηγήσεων που στοχεύουν στην περηφάνια των παιδιών και στο ενδιαφέρον τους για τους άλλους
 - Είναι αποτελεσματική όταν συνδυάζεται με αγάπη και φροντίδα

Βιβλιογραφία

■ Βιβλία

Cole, M., & Cole, S.R (2002). Η ανάπτυξη των παιδιών (Β Τόμος). (σελ. 242-248 & 490-506). Αθήνα: Τυπωθήτω

Cole, M., & Cole, S.R (2002). Η ανάπτυξη των παιδιών (Γ Τόμος). (σελ. 129 -142). Αθήνα: Τυπωθήτω

Hays, N. (1998). Εισαγωγή στην ψυχολογία (Β. Τόμος). (σελ. 175-189). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα